

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam
Ingolstadii, 1627

III. De contractu mutui, eiusque vitio, nempe vsura.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

vel traditis mercibus negotiari, vt ex Soto quod notat Valentia.

71 IV. Ratione temporis, illicita est diebus festis, nisi quoad res paruas aut necessarias; licet vniuersim neget Soto, accidere peccatum mortale ex hoc præcise capite, secluso scandalo. Certe quidē cōmunis consuetudo spectanda est, quæ positiuæ legi derogare potest, vt pluribus dicitur disp. 5. q. 6. dub. 1.

72 V. Ratione modi, videlicet peritiorū, blasphemiarum &c. ipsiusq; finis, si nimirum in lucro cōstituatur vltimus finis: alioquin ex fine lucri est indifferens, etiam si speciem mali habeat, iuxta S. Thomam a. 4. vnde Eccles. 26. v. 28. *Dua species difficiles & periculosa mihi apparuerunt; difficile exiit negotians à negligentia: & non iustificabitur caupo à peccatis laborum.* Et 1. Tim. 6. v. 9. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationē, & in laqueū diaboli, & desideria multa inuisibilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionē.* Plura apud Azoriū loc. cit.

DVBIVM III.

De contractu mutui; eiusq; vitio, nempe vsura.

S. Thomas 2. 2. q. 78. aa. 4.

73 **M**utuū est contractus, in quo pecuniæ vel alteri rei mobilis & vsu cōsumptibilis dominium transfertur in alterū; cū obligatione eidē iniecta, vt eandem secundum speciē, seruata debita æqualitate, denuo restituat. Quē contractū esse licitum, per se patet; nec à quoquam negatur; imo etiam in scriptura asseritur. Matth. 5. v. 42. Luc. 6. v. 35.

Differt à cōmodato, & precario; quia per vtrūq; hoc vsus solū rei imobilis, aut certe vt sic vsu non cōsumptibilis alteri cōceditur; manēte dominio penes priorē dominū, cui, p̄inde eadē numero restituēda est. Cōmodatū vero & precariū inter se differant; quod cū vtrumq; sit concessio gratuita rei, illud tamen ante conditū tempus nō potest repeti; hoc vero ad nutū cōcedētis est renocabile.

Mutui vitium est vsura, qua vltra sortem aliquid à mutuario accipitur: de qua

74 **Q**uaritur I. An & qua ratione vsura sit illicita? Supponendum I. vsuram seu scenus sæpe quidem pro lucro vsurario, hic vero pro contractu accipi, vnde prouenit illa vsura.

Supponendum II. vsuram pro contractu duobus modis accipi; primo late, prout dicit omnem contractū, quo ratione mutui, siue in mutuo, seu explicito, seu implicito (vt fit in emptione, venditione & locatione, pretio non simul cū merce soluto) vltra sortē aliqd percipitur. Quo modo sæpe Iuristæ alias vsuras vocant *lucratiuas*, seu *lucratorias*, alias *compensatiuas*, vt diximus etiam n. 48.

Secundo stricte accipitur pro contractu, quo ex vi mutui præcise, auctarium vltra sortem, velut ex iniustitia, propter vsum rei mutuatæ debitū exigitur, iuxta S. Thomam q. 78. a. 1. & 2. siue id fiat cum expresso pacto; quo casu dicitur vsura exterior: siue abiq; vilo pacto expresso vel implicito;

quo casu dicitur vsura mentalis: & rursum, siue auctarium principaliter eo modo per mutuum intendatur, siue minus principaliter, vt recte contra quendam modum loquendi Syluestri, & Nauari, notauit Valentia q. 21. pun. 1.

75 **A**SSERTIO I. Vsura stricte accepta, est intrinsece mala ac prohibita, iure non solum positiuo, sed etiam diuino & naturali. Ita contra Carolum Molinæum approbantem vsuras moderatas tract. de commerc. & contra Abulensem in cap. 25. Matth. q. 171. & seq. cum S. Thoma cit. q. 78. a. 1. habet cōmunis Theologorum & Canonistarum sententia apud Couarruuiam lib. 3. variarum q. cap. 1. Valentiam q. 21. pun. 1. & Molinam tom. 2. disp. 304. Probatur. Quia Ius positiuum habetur in Iure Canonico, causa 14. q. 3. & 4. & in Decretalibus, & Clementina titulo de vsuris; & in Iure Ciuili, seu Cæsareo nouo, in Constitut. Carolinis, tit. de contractibus vsurarijs, sicut & in iure municipali Bavarico: quicquid sit de Iure Ciuili antiquo l. 1. C. de vsuris, cui per canones derogatum est: quanquam etiam in illo non approbatam, sed toleratam fuisse vsuram, existimet S. Thomas hic q. 78. a. 1. Atque hoc eodem sensu Iuristæ reiciunt vsuras *lucratorias*,

76 *Ius diuinum sumitur ex psalm. 14. v. 5. Domine qui habitabit in tabernaculo tuo, &c. Qui pecuniam suam non dedit ad v. uram. Ezech. 18. v. 10. Quod si genuerit filium latronem &c. ad vsuram dantem, & amplius accipientem: nunquid uiuet? non uiuet, &c. Luc. 6. v. 35. Benefacite, & mutuum date; nihil inde sperantes.*

Ratio Iuris naturalis est. Quia sicut in omni alio contractu oneroso, ita etiam in mutuo, ex vi ipsius præcise contractus plus accipere, quam datum est, non licet: id autem facit vsurarius eo ipso, quod vltra sortem æqualem eiuldem valoris & vsus, ex vi mutui præcise, auctarium accipit.

Accedit, quod mutuans rem aliquam, transfert eius rei dominium (sic enim mutuum à cōmodato, & locato distinguitur.) Ergo iniustitia cōmittitur si pro vsu rei iam non suæ, sed in alium transtata, & iam aliunde ad æqualitatem compensatæ nouam compensationem accipiat.

Deniq; nullus titulus in ipso per se mutuo assignari potest, propter quem auctarium illud accipiat, vt fusius videre est apud Valentia loc. cit. & inferius patebit. Quocirca etiā in Concilio Viēnsi definitur, tanquam hæreticos puniendos, qui vsuras pertinaciter defendunt, vt habetur in cap. vn. §. sane, citata Clement. de vsuris.

77 **A**SSERTIO II. Vsura late ac vniuersim accepta, seu acceptio auctarij vltra sortem in mutuo, non est intrinsece mala. Ita non solum Iuristæ communiter, approbantes vsuras *compensatiuas* aut *punitorias*, reiectis *lucratiuis*, sed etiam S. Thomas hic quæst. 78. a. 1. ad 2. vbi ita interpretatur illud Deuteronomij 28. v. 12. *Reuerabis gentibus multis; & ipse à nullo scenus accipies.* Et Ecclesiastici 29. v. 10. *Mulsi non causa nequitiæ non fuerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt.* Et sæpius ibidem scenerari in bonam partem accipitur Ratio & declaratio patebit ex sequentibus.

ASSERTIO

78

ASSERTIO III. Varij sunt modi & tituli, ob quos in mutuo ultra sortem auctarium peti & accipi potest. Ita omnes cum S. Thoma quæstio. 78. a. 2. Et primo quidem accipi auctarium in mutuo, potest ob omnes & singulos illos titulos, ob quos in omni contractu pretium augeri posse diximus præced. dubio, præter ea, quæ speciatim de titulo donationis dicemus inferi⁹. Atq; hoc ipso etiam sensu, ratione lucri cessantis, & damni emergentis, admittuntur illæ, quas Iuristæ vocant *vsuras compensatorias*, siue *restauratorias*; sicut & *punitoriæ*, quæ poenam conventionalem respiciunt, vt recte etiam notauit Azor to. 3. l. 5. cap. 3. de vsuris.

Secundo possunt etiam ob dilationem solutionis, rei venditæ fructus à venditore percipi, absque eo quod in sortem computentur, si modo dominium rei ad emptorem non transferit, alias non item, iuxta dicta dub. præced. quæsto. 1. assert. 8.

79

Tertio ex decreto quoque rationabili superioris potestatis, seu consuetudinis æquivalentis (non vt mutui præcise) fieri nonnunquam potest, vt aliquid in mutuo ultra sortem licite accipiatur; cum translatio dominiorum potestati superiori ipsius etiam Reipublicæ, ex iusta causa, subsistit, vt suo loco dictum. Atque hoc modo Scholasticis multi, speciatim Maior in 4. dist. 15. quæstio. 29. Gabriel q. 11. articulo 1. Antoninus par. 2. tit. 1. c. 67. §. 2. Conradus de contract. q. 24. Molina de restit. ex vsura q. 2. & Couarruias l. 3. variaz. cap. 1. numero 7. cum Ambrosio lib. de Tobia cap. 15. asserunt, Israelitis olim (diuina condonatione) concessum fuisse, à gentilibus vsuras exigere, Deut. 23. v. 19. & seq. *Non faverabû fratri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno*: licet S. Thomas cum suis hic quæstione 78. art. 1. ad 2. Caietanus ibidem, Sotus lib. 6. de Iust. q. 1. a. 1. ad 2. & Canonista pleriq; id solum à Deo permissum fuisse, asserant: quæ vtraq; sententia probabilis est. Vide Azor tom. 3. lib. 5. de vsuris cap. 2.

80

Eodem modo; quamvis in pignore, pactum legis commissoriæ (vt nimirum pignus, nisi certo tempore redimatur, in mutuante transeat &c.) per se iustum non sit, sed nullum, ex cap. *Significante*, de pignoribus; nisi forte quandoq; per modum iustæ poenæ conventionalis, seruatō iustæ emptionis pretio, iuxta Nauarrum cap. 17. num. 2. 17. & Molinam disp. 3. 24. nec omnino, per se loquendo, liceat fructus pignoris in sortem non computare, ex communi S. Thomæ hic q. 78. artic. 2. idque etiam si ager fuerit alioquin sterilis, iuxta Nauarrum cap. 17. n. 2. 16. & Lessium dub. 16. contra Sotum, nisi vsus eiusmodi pignoris gratis inter amicos soleat concedi, vt est vsus libri, iuxta eundem S. Thomam: in quibusdam tamen casibus, ob supradictum titulum, dispositionis potestatis superioris, pignoris fructus licite in sortem non computantur, vt post Gabrielem 4. dist. 5. q. 11. a. 2. & Nauarrum man. cap. 17. n. 2. 17. docet Lessius dub. 16.

81

Primus casus est, si feudatarius Domino directo in pignus tradat feudum; huius enim fructus

potest percipere dominus sorte integra ex cap. 1. de feudis, & cap. *Conquestus*, de vsuris, & glossa ibidem. Idque iure concessum, in fauorem liberalis feudi cōcessionis, vt recte etiam post Sotum, & Medinam docet Valentia q. 21. pu. 1. quicquid Petrus Nauarrus l. 3. c. 2. n. 373. & alij complures apud eundem negent.

82

Secundus, si Emphyteuta similiter oppignoret domino directo rem Emphyteuticā; tunc enim dominus directus, etiam Laicus potest fructus illius percipere; cum hac etiam tacita conditione, celebrari censeatur emphyteusis, nisi aliud exprimatur.

Requiruntur tamen in vtroque casu istæ conditiones. Prima, vt dominus interim non exigat obsequiū & pensionem solitam. Secunda, vt non percipiat eos fructus, quos res producit, per meliorationem Emphyteutæ. Tertia, vt feudum vel Emphyteusis nō sint antea sufficienter compensata pecunijs, vel obsequijs, sed bona ex parte grati concessa, vt bene docet Lessius ibidem post Gabrielem, Syluestrum, Nauarrum.

83

Tertio, eodē iure ac titulo, potest gener percipere fructus pignoris dotalis, eos itidem in sortem non computando, iuxta receptam consuetudinem, & l. *Pater ff. doli mali & metus excepr.* & cap. *salubriter*. de vsuris, consentiente Petro Nauarro nu. 361. & Azorio tom. 3. lib. 7. cap. 9. q. 1.

Tamet si Nauarrus man. n. 2. 13. pro titulo eius rei assignet donationē. Alij, in quibus Adrianus, Medina, Couarruias id solum concedant, ratione lucri cessantis, & iuxta eius mensuram: alij solum, vt Molina d. 321. & Lessius du. 16. si pignus à focero datū sit, non solum ad debiti securitatem, sed etiā vt gener eo interim fruatur loco rei debitæ; alias secus: cum tamen res hæc iuris potius dispositione, quam liberalitate foceri nitatur, nec in suo arbitratu possit aliter disponere.

Atq; in eundem sensum generatim etiam Sa V. *Contractus* n. 4. ait non facile damnadū *Contractus, qui communiter fit, & est Reipublicæ utilis, non causa damnorum; nisi aperte constet, esse illicitum: cum Reipublica possit defectum supplere.*

84

Quarto, ultra sortem etiam aliquod auctarium in mutuo accipi potest ratione eorū, quæ per accidens mutuo adiunguntur, ex communi. Talia sunt labor mutuandi, scribendi, numerandi &c. vt post Ostiensem, recte Syluester, V. *Vsura* Nauarrus man. c. 17. n. 209. Lessius n. 28. quicquid negare videatur Azor tom. 3. libro 5. de vsura cap. 2. q. 4. modo id, quod accipitur, modicū sit, & labori commensuratum.

Qua ex causa etiā recte defenditur negotiatio illa, quæ *Mons Pietatis* dicitur apud Valentiam q. 23. pu. 4. Molinam disp. 3. 22. & Lessium dub. 23. ex Concilio Lateran. sess. 10. & Tridentino sess. 22. cap. 8. 9. & 11. contra Sotum, & Caietanum. Fit autē ea hoc modo. Respub. certā pecuniæ sumam destinat necessitatibus pauperū, per certos ministros & factores super hac re cōstitutos, cuiq; petenti mutuo dandæ; ea solum conditione, vt exiguū aliquod auctarium solvatur in ministrorū, qui eidē pecuniæ acceptisq; pignorib⁹ custodiendis, conseruandis, expendendisq; occupantur, stipendiū.

Talis est etiam obligatio mutuandi, ut recte cum Soto lib. 6. de Iustitia q. 1. a. 2. docet Azor eod. c. 2. fin. quicquid dixerint Bannes & Aragonius hic q. 78. a. 2.

85 Difficultas est primo, an idem dici possit de obligatione non reuocandi pecuniã ante certum & conditũ tempus. Affirmant, secluso scandali & infamię periculo, quidã recentiores apud Molinam disp. 308. n. 8. & innuit Ioannes Medina Cod. de restit. q. 32. Lessius quoq; n. 126. tamen si eam sententiam ipse non sequatur, ait tamen eam videri posse probabilem; & iuxta eam, consuetudinem Bursæ Antuerpiensis excusabilem; tamen si eam ipse non sequatur. Et ratio esse potest: tum quia obligatio illa & per se onerosa est; nec videtur intrinseca mutuo. Tum quia nulla idcirco committitur usura, utpote in eo posita, ut aliquid accipiatur ultra sortem ratione vsus pecunię, ut aperte docet Sanctus Thomas quæstione 78. articulo 1. Et confirmatur: quia ratione eius obligationis mutuans abdicat se iure in re, & pro eo solum accipit ius ad rem; quod iuri in re non æquiualeat: ac proinde merito postea auctarium ultra sortem accipit.

86 At vero eam sententiam simpliciter rejiciunt Aragonius & Bannes quæstione 78. articulo 1. item Molina loco citat. ubi eam etiam damnat, non solum ut nouam & inauditam, sed etiam ut valde periculosam in fide, & quæ viam aperiat vsuris.

Mihi quidem obligatio carendi pecunia, & non reuocandi ad aliquod breue tempus, per se non videtur pretio æstimabilis, quia mutuo, prout à precario distinguitur, intrinseca est; & per se sufficienter compensatur reciproca, nec min⁹ onerosa obligatione mutuatarij, ad sortem eidem restituendam. Idem in simili videre est in venditione, ubi obligatio reuendita carendi, non est peculiari aliquo pretio æstimabilis.

87 Secundo quæri etiam potest, an si quis pecuniam ad vsum alteri concedat, non translato pecunię dominio (ut fieri posse supponimus ex dictis quæstione 1. dub. 2.) possit aliquis præter summam ipsam auctarium aliquod pro ipso vsu pecunię mutuata exigere.

Respondetur, si vsus ille talis sit, ut eo pecunia non consumatur, tunc posse aliquid proportionatum accipi, ex comuni: si autem sit talis, quo res ipsa consumitur, non posse aliquid peculiare pro illo exigi. Quia vsus talis non habet æstimationem distinctam ab ipsa substantia rei; unde qui hanc compensat, etiam illam compensare censetur: nec est conueniens rationi, ut talis vsuarius plus teneatur domino soluere, quam is qui absolutum dominium eiusdem rei à mutuantem accipit.

88 ASSERTIO IV. Non solum pretium, seu auctarium eiusdem generis cum sorte, sed & quiduis aliud pretio æstimabile, ex vi mutui exigere illicitum est. Ita ex communi S. Thomas qu. 78. a. 2. Ratio patet; quia eiusdem rationis est, accipere pretium, & rem pretio æstimabilem; quando hæc ipsa in pretium redigi potest.

Vnde colligitur vsuram esse, alterum vi mutui obligare, ut is alio tempore vicissim mutuet, iuxta S. Thomam ibid. ad 4. & per consequens etiam, ut in tuo molendino molat, aut ex tua officina emat, licet iusto pretio interueniente, ut recte Valentia, Molina loc. cit. Aragonius, Bannes cit. a. 2. post Antoninum, Gabrielem, Sotum, Caietanum hic, conuenienter cap. *Nauiganti*, de vsuris; quicquid dicat Adrianus, Angelus, Maior, & Rosella, quibus fere consentit Lessius du. 8. Ratio est. Quia etiam illic est obligatio pretio æstimabilis, ut recte S. Thomas, quicquid negent, Bannes & Aragonius.

Secus est, si mutues pecuniam ea lege, ut alter etiam ex pari beneuolentia nunc vicissim frumentum, vel vinum mutuet, iuxta Lessium ibid. n. 53.

Talis est etiam obligatio illa, ut mutuatarius procuret, mutuantem beneficiū Ecclesiasticum. ut recte docent Medina, q. 4. de vsuris, Nauarrus super cap. *Sieneratoris*, causa 14. quæst. 15. n. 17. Binsfeldius quæst. 4. super cap. *Consuluit*, Petrus Nauarrus lib. 3. cap. 2. nu. 273. quicquid aliqui dixerint. Secus est, si cum solus ad beneficiū ius habeas, solum petas, ut tibi debita promotio non denegetur.

Talis est etiam obligatio, ut mutuatarius pecuniam tibi debitam, vel famam, honorisue violati restitutionem condonet. Secus si quis exigat rem, aut promissionem rei, alioquin ex iustitia debite; nam sic iam ante debitum exigitur.

ASSERTIO V. Tametsi mutuans ratione beneficij, ex beneuolentia præstiti, titulo gratitudinis, auctarium etiam aliud quoppiam, & pretio æstimabile, à mutuatorio libere donatũ accipere possit, quin etiã per se loquendo petere, saltem post mutationem: moraliter tamen loquendo, non licet eam donationem deducere in pactum, nisi forte cuiusdam amicitia, cum res talis est, quæ communi vsu ac more, à talibus gratuito ac facile solet præstari. Ita iuxta S. Thomam hic quæstione 78. a. 2. Valentia loc. cit. Lessius cap. 20. n. 58. quicquid de obligatione ciuili absolute dixerint Adrianus 4. de restit. & Antoninus par. 2. tit. 1. cap. 7. §. 10. Ratio est. Quia alia talia moraliter dantur ab iniustis, ac proinde iniuste extorquentur.

Qua de causa etiam non multum in ijs rebus, quæ difficulter gratis præstantur, distinguendum censeo, inter obligationem naturalem gratitudinis, seu amicitia, & obligationem ciuilem, sicubi pactum seu promissio ante mutationem exigitur, cum alioquin ipsa per se etiam promissio acceptata & stipulatione confirmata obligationem ciuilem inducat, ut dictum dub. 1.

Atq; ex his colligitur primo, posse mutuantem certam frumenti mensuram ad certum terminũ, exigere æqualem mensuram, si vel dubium sit, an pretium rei sit minuendum, an augendum; vel etiam si putetur res plus valitura; modo in id vsque tempus fuisset reseruata, detracta tamen æstimatione custodia, & relicta libera potestate mutuatario, ut quamprimum restituat. Secus si in id tempus non fuisset reseruata, ut recte Lessius numero 184. contra So-

tum lib. 6. q. 1. a. 2. & Molinam disp. 311. quia tunc titulus lucri cessantis non habet locum, vt dictum dub. 2. n. 38.

92 Colligitur secundo; Si certum, vel probabile sit, rem postea minus valituram, posse mutuantem maiorem, quam dederit, mensuram, exigere; prout videlicet id magis vel minus certum fuerit; idque siue rem eam alioquin in id vsque tempus seruaturus fuisset, siue iam consumpturus; vt recte Lessius dub. 17. n. 146. quia potest pro re presentem quam alteri tradit, non modo secundum se æqualem, sed etiam (quodam implicita venditione interueniente) in ratione pretij æqualem exigere, secundum eam statum, quem res mutuata modo habet. Quod si nihil de augenda mensura fuerit expressum, sufficit dari æqualem, vt praxis habet, iuxta Lessium n. 148. et si contrarium non improbabiler dicat Petrus Nauarrus lib. 3. cap. 2. n. 252.

93 Quæritur II. quidnam sentiendum sit de dominio vsuræ. Præter ea, quæ superius de restitutione à fure faciendâ, q. 6. dub. 9. huc æque pertinentia, diximus; sit hæc

ASSERTIO Tametsi vsurarius vsuræ dominium non acquirat, nisi quandoque per accidens, ob commixtionem; res tamen pecuniâ vsuraria comparatas suas facit vsurarius; sicut & pecuniam, quam ex rebus vsurarij lucratus est: licet ipse vicissim rerum eiusmodi venditarum dominium in alium non transferat. Ita Molina disp. 326. Lessius dub. 18. & prima ac vltima pars sumitur ex l. *Ex empto*, ff. de actionibus empti, & S. Thoma hic q. 78. a. 3. Caietano tom. 2. opuscul. 8. cap. 1. Medina q. 4. de vsura, Soto lib. 6. quæst. 1. a. 4. Couarruualib. 3. variarum, cap. 3. n. 6. quicquid in contrarium dixerint Sotus 4. dist. 15. quæstione 2. articulo 3. Paludanus ibidem, quæstione 2. articulo 5. Nauarrus cap. 17. num. 265. Adrianus, Henricus, & alij apud Molinam disput. 326. Ratio. Quia sine iusto titulo non transfertur dominium, l. *Nunquam* ff. de acquirendo rerum dominium.

94 Secunda pars est communis; & patet ex dictis de dominio supra q. 1. dub. 5. Quamquam nihilominus alter, quamdiu cumulus ex tali commixtione extat, habeat adhuc ius in re, iuxta Molinam, & Lessium.

Tertia vero pars patet ex l. 1. C. si quis alteri, & l. 8. ibidem. Quarta ex l. *Qui res*, ff. de furto. Requiritur tamen semper vt alter rem bona fide emerit; alioquin contractus est irritus, ex l. *si in emptione*, ff. de contrahenda emptione.

95 Vnde colligitur etiam, quænam res ab vsurario datæ, licite accipiantur. Illæ enim, quarum dominium vsurarius non habet, per se licite ab eo non accipiuntur; pecuniæ vero, & aliæ res, quarum dominium, ratione saltem commixtionis acquisiuit, licite ab eo accipiuntur; nisi per talem acceptionem fiat impotens ad restituendum suis creditoribus, vt pluribus persequitur Molina tom. 2. disp. 330. & Lessius dub. 19.

Vxor tamen, liberi, & reliqua familia vsurarij, licite accipiunt ea, quæ pro ratione status, ad decentem sustentationem & victum pertinent;

etiamsi vsurarius non habeat aliunde, vnde restituat; modo alioquin status ipse fuerit honeste acquisitus, neque interim creditores multo grauiorem necessitatem patiantur. Excusat enim à restitutione impotentia, ex dictis de restitutione quæst. 6. dub. 15.

Quæritur III. An, quando, & à quibus restituendum sit acceptum per vsuras.

96 ASSERTIO I. Vsurarius seu realis, seu mentalis, si vi mutui præcise datum sciens acceperit, etiam secluso alio pacto, non minus tenetur ad restitutionem, tum acceptæ vsuræ, tum damni emergentis & lucri cessantis, ac fructuum, quos ex re vsurarie accepta acquisiuit, quam fur ad restitutionem rei furto ablata, eorundemq; damnorum & fructuum, de quo actum supra q. 6. dub. 9. Ita communis apud S. Thomam hic q. 78. a. 3. Valentiam q. 21. pun. 3. Molinam tom. 2. disp. 327. & seqq. Lessium dub. 6.

Patet ex cap. *Consuluit*, de vsuris; quicquid alicui de mentali excipiant, rati non teneri nisi eum, qui aliquo signo exteriori suam voluntatem expresserit. Ratio. Quia iniuste acceptum, iure restituendum: atqui vsurarius non minus quam fur iniuste accepit vsuras: Ergo, &c. De qua etiam re Augustinus epist. 54. ad Macedonium: *Quid dicam de vsuris, quos etiam ipse leges & iudices reddi iubent? An crudelior est, qui subrahit aliquid vel eripit diuiti, quam qui trucidat pauperem senore? Hæc atq; huiusmodi male vtiq; possidentur; sed vellem vt restituerentur: sed non est, quo iudice repetantur? Vbi Augustinus defectum quendam hac in re sui temporis reprehendit.*

97 ASSERTIO II. Si vsurarius mentalis mala fide (vi mutui scilicet) accepit auctarium, quod tamen re ipsa à mutuario donatum est, tenebitur is quidem ad restitutionem, quamdiu durabit mala fides, ob erroneam conscientiam; sed ea tamen cessante, non tenetur. Ita ex communi Couarruuias super regulam *Peccatum* part. 2. num. 4. Syluester V. *Vsura* 6. q. 3. Petrus Nauarrus num. 222. Valentia & Lessius loc. citat post Scotum, Gabrielem, Richardum, Angelum, Armillam &c. quicquid in contrarium dixerint Medina q. 4. de vsuris, Adrianus, Caietanus, Nauarrus. Ratio est. Quia in re nulla est inæqualitas. Eadem ratione restituendum, si dubitans vsurarius, qua mente alter dederit, auctarium accipiat, iuxta Lessium n. 45. Male enim aditur possessio rei, cuius accipiendæ nullus probabiliter titulus cognoscitur.

98 ASSERTIO III. Mutuans, si auctarium quidem bona fide, tanquam sponte donatum, acceperit, postea vero resciat, vi mutui datum, tenebitur ad restitutionem rei extantis, si eadem alioquin numero reddenda sit; aut eius, in quo factus est ditior, iuxta regulam possessoris bonæ fidei, de quo dub. 2. de restit. q. 6.

99 ASSERTIO IV. Qui contractum vsurarij bona fide iniuit, ratus esse iustum, ex probabili sententia, potest tantum lucrum seruare, quantum alioquin per contractum iustum acquisiuisset; nisi aperte constet, mutuatarium non nisi vi mutui, secluso omni alio iusto titulo, qui re ipsa ad petendum auctarium interuenisset, dare auctarium voluisse. Ita

Sa V. *vsura*. idemq; sentire viros doctissimos asserit Lessius dub. 12. qui tamen ipse non audeat probare; sed forte cum annexa limitatione non admodum improbare.

100 Ratio est: quia hoc ipso, quod mutuans beneuolo affectu, & bona fide, in gratia mutuatarij suam pecuniam exponit, probabiliter censerit potest, & ipse omni, quo poterat, modo licito, auctarium lucri accepisse, & contra etiam mutuatarius, etsi expresse non monitus, saltem implicite consensisse, ad mutuantem in contractu indemnem seruandum, adeoq; ad præstandum interesse, saltè consuetum illud, quod auctario respondebat, nisi aliunde contrariū constet: licite ergo mutuans saltè ratione lucri cessantis, retinet quod accepit: modo alioquin cætera conditiones ad hunc titulum requisitæ, dum contraheretur, adfuerint.

Accedit, quod talis non tenetur, nisi iuxta leges possessoris bonæ fidei, ad restituendum id, quo ex contractu ditior est factus: non videtur autem ex contractu absolute ditior factus secundū id, quod secluso tali cōtractu, erat lucraturus; quia hoc potius ad eum indemnem seruandum pertinet: merito enim alioquin diceret, se ex tali contractu damnatum sensisse: Ergo, &c.

101 **ASSECTIO V.** Non solū ipse vsurarius, sed etiā omnes illi, qui agunt partes vsurarij, & sunt causa efficax, cur vsuræ soluantur, vel solutæ non repetantur, tenentur ad restitutionem in solidum. Patet ex dictis de restitutione q. 6. dub. 14.

Tales autē sunt I. Principes & Iudices, qui vsurarijs vsuras (quas constet esse tales) adiudicant; suntq; excommunicati excommunicatione speciali Clem. vnic. de vsuris, vt præter alios etiam notauit Toletus l. 5. c. 36. Quo tamen non obstante, si necessitas boni comunis id postulare videretur, possunt domini temporales cogere, vt soluantur promissæ vsuræ, vt notat Sa V. *vsura*. Sed hoc moraliter vix accidit: nisi forte per dispositionē supremæ potestatis acquisitio talis auctarij, in mutuo, iam licita fuerit effecta, iuxta dicta n. 79. De qua re vide etiam tom. 2. d. 5. q. 1. du. 3. n. 46.

Quod si ijdē domini vsurarijs solū permittant vsuras, ad maiora incommoda vitanda, nullū eis auxilium præbentes, nec in peccato participantes, nullū vsurariæ rei peccatū incurrunt, vt notant Bannes, Aragonius hic q. 78. a. 3. Molina tom. 2. disp. 331. Lessius dub. 21. n. 179.

102 **II.** Vsurarij procuratores, & aduocati, in causa vsuraria apud citatos.

III. Tabelliones siue notarij, si scriptis instrumentis vsuras, sub specie liciti cōtractus, pallient, (secus si cōtractū vsurariū, qualis re ipsa est, conscribant: nisi id ipsū faciant in fauorē mutuatarij, vt mutuū obtineatur, nō mutuantis, vt docent citati; quanquā & tunc moraliter peccant, contra suum iuramentum, vt notat Lessius n. 180.

IV. Tutores pro pupillo vsuras exercentes, quicquid leges ciuiles à Canonibus correctæ permittant. V. Proxenetæ seu conciliatores ac mediatores ex parte vsurarij, moraliter ad cōtractū vsurarum concurrentes. Quæ omnia ex communi docent Sorus l. 6. de iustitia q. 1. a. 4. & 5. Nauar-

rus c. 17. à n. 275. Valentia q. 21. pu. 3. Molina tom. 2. disp. 331.

Famulos vero vsurarij absolute à restitutione, absoluit Sotus; obligat Medina, & fere etiam Nauarrus. Sed rectius Binsfeldius, Petrus Nauarrus, Sa, Toletus, Valentia, Molina distinguunt, obligantq; eos, qui pecunijs ad vsuram exponendis, & conficiendis vsurarijs cōtractibus, lucrisq; vsurarijs extorquendis, propinquè domino in vsura accipienda cooperantur, & factores seu procuratores apothecæ appellantur: reliquos vero, mutuatarium ad soluendas vsuras non permouentes, sed remote solū vsurario cooperantes, scribendo rationes dati & accepti, portando & reportando, vel etiam accipiendo & conferuando pecuniam, absolunt: nisi etiam isti intelligentes domini iniquitate, id facere pergant, vt limitauit Valentia cum Nauarro, & Syluestro, quam tamen limitationem Sotus, Toletus, Sa, Molina, Lessius non minus probabiliter prætermittunt.

ASSECTIO VI. Hæredes vsurarij singuli non tenentur ad restitutionē vsurarum in solidū, sed tantum pro rata parte. Ira Caietanus in opus. de vsura quæst. 5. Couarruias 3. variarum. cap. 3. numero 7. Sotus lib. 6. q. 1. a. 4. Ioannes Medina de vsura q. 4. Syluester V. *vsura*. q. 20. Petrus Nauarrus n. 414. Carbo q. 57 de vsuris. Sa V. *vsura*. Lessius dub. 20. Molina d. 332. n. 3. diuiduntur enim cum bonis onera, & debita bonis annexa ex l. 2. C. de hæreditat. action. vt etiam in simili de furto dictum q. 6. dub. 9. licet contrarium dixerit Nauarrus cap. 17. n. 268. ratus omnia bona vsurarij esse tacite hypothecata creditorib; quod tamen non satis ex iure probatur, de quo fuit Molina disp. 329.

Quæritur IV. Quam sit pœna vsurariorum. Respondetur. In vsurarios manifestos, qui scilicet sunt tales, aut notorietate facti, quod nulla tergiversatione possit celari; aut notorietate iuris, ita scilicet, vt in iudicio sint, aut legitime conuicti, aut sponte confessi, aut legitime damnati, variæ sunt pœnæ constitutæ, vt patet ex cap. *Quamquam*, de vsuris in 6. & apud Syluestrum V. *vsura* q. 4. Couarruiam libro 3. variarum cap. 3.

Prima est infamia iuris ex l. *Improbum* C. ex quibus causis irrogetur infamia; & per consequens irregularitas.

Secunda pœna est exclusio ab altari, quod scilicet nō sint admittendi ad cōmunionē altaris, siue perceptionem Eucharistiæ, cap. *Quia in omnibus*, de vsuris, nec ad oblationes offerendas, sub pœna suspensionis ibidem.

Tertia, exclusio ab absolutione & confessione peccatorū; donec re ipsa satisfaciatur; aut si nō possit, dent idonea cautionē, pignoratitiā nepe, aut fideiussoriā; vel ipsi creditorib; si sint p̄sentes, vel ordinario loci, aut ei vicario, vel Parocho, coram testib; fide dignis, aut Notario publico, habente mādātū ab Ordinario, ex dicto c. Quamquā. Id vero si p̄sēs periculū nō patiatur, præstito si fieri possit, iuramento de restituendo cum primum poterit, absoluendi sunt, & postea cautio prædicta exigenda erit. Instante verò morte si aliud fieri non

possit,

possit, praeuia promissione, de stando Ecclesiae mandatis, petatur etiam facultas, cum poenitentis animus Episcopo, aliisque ad quos spectat aperiri, ut sepultura Ecclesiasticae particeps esse possit. Quod si moriens iam obmutuit, poterit etiam cum solis contritionis signis (si alia haberi non possint) absolui, ut suo loco de poenitentia, dicetur, & pluribus prosequuntur, Syluester V. Restitutio 6. §. 1. Nauarrus man. c. 17. n. 281. & Toletus lib. 5. cap. 36.

107 Quarto. Nec admittendi sunt ad sepulturam Ecclesiasticam ex cit. cap. Quia in omnibus; alioquin scilicet sepelire praesumentes, ipso facto sunt excommunicati; nec absoluenti, donec arbitrio Episcopi satisfecerint Clement. 1. de sepultur. Quod restringendum videtur, iuxta notatorem Bullae Ad existanda, si nominatim sint denunciati, ut notat Lessius n. 188.

Quinto. Testamenta ipsorum sunt inania; nisi ante mortem soluerint, aut legitimam cautionem praestiterint, ex cit. cap. Quamquam.

108 Denique Ecclesiastici non possunt usurarijs e locare domos; sed tenentur de suis terris eos expellere; alioquin ipso facto sunt suspensi, si sint Episcopi, excommunicati, si minores Episcopis; Interdicti, si sit collegium, vel vniuersitas, ex cap. 1. de usuris. Ipse tamen usurarius non est excommunicatus, ut ex Syluestro & Soto notat Toletus lib. 5. c. 36. & consentit Lessius dub. 22.

109 Quod si usurarius non est notorius, perinde est illo agendum erit, ac cum alio quouis ad restitutionem suae satisfactionem obligato. Itaque, si videatur obtenturaturus, potest absolui prima vice: si semel ita absolutus redeat, nondum facta restitutione; idque sine rationabili causa, ordinarie non est absoluentus, nisi prius restituat. Sed & in articulo mortis absolui potest, dummodo testamento, vel alio modo caueat, si potest, ut heredes restituat, ut bene Toletus loc. cit. & pluribus dicitur suo loco de poenitentia.

110 Quaritur quinto, an & quomodo mutuū sub usura peti possit, neglecto usurarij peccato. Respondet; id constare ex dictis de fide disp. 1. q. 9. du. 5. & de charitate disp. 2. q. 6. d. 8. & 9. Summa est, peti posse, causa necessitatis, vel conuenientis utilitatis; non autē absque omni causa; fore enim id peccatum mortale existimat Valentia q. 24. punct. 4. quamuis neget Sa V. Usura.

Certe quidem S. Thomas q. 73. a. 4. vniuersim pronuntiat, licitum esse ab eo, qui hoc paratus est facere, & usuras exercet, mutuū accipere sub usura, propter aliquod bonum; quod est subuentio sine necessitate, vel alterius. Sicut etiam licet ei, qui incidit in latrones, manifestare bona quae habet, ne occidatur, exemplo decem virorum, qui dixerunt ad Ismael; Noli occidere nos; quia thesauros habemus in agro, ut dicitur Ieremias 41. Id enim non esse inducere hominem ad peccandum; sed vni peccato alterius ad bonum; neque ita mutuū accipientem dare occasionem usurario usuras accipiendi, sed mutuandi; ipse autem usurarius, inquit, sumit occasionem peccandi, ex malitia cordis sui; ita ut sit scandalum passivum ex ipsius parte, non autem actiuum ex parte petentis mutuū.

111 Et ibidem responsione ad 3. Si quis committeret peccatum suū usurario, non habenti alias, unde usuras ex-

ereret; vel hac intentione committeret, ut inde copiosius usuram lucraretur, daret materiam peccandi; unde & ipse esset particeps culpa. Si autem aliquis usurario alias habenti, unde usuras exerceat, pecuniam suam committat, ut tutius seruetur, non peccat, sed vitatur homine peccatore ad bonum. Ita S. Thomas. Plura locis citatis.

DVBIVM IV.

De Censibus, seu contractu Censuali; eiusque iustitia & iniustitia.

Ad S. Thomam 2. 2. q. 77.

112 Quamuis S. Thomas solum de contractu emptionis, ac mutuū agat; quia tamen contractus humani plures sunt; de ijs etiam breuiter agendum est; ac primum de Censu, seu contractu censuali; qui tametsi quidem etiam emptio quaedam & venditio sit, ut dicitur, specialem tamen difficultatem habet.

Primo igitur quaritur, Quid, & quotuplex sit Census. Respondetur ad 1. Etsi quidem Census saepe ipsam pensionem censualem, nonnunquam etiam contractum censualem significet; in proposito tamen accipi, pro iure ad eam pensionem accipiendam. Qua proinde notione Census ita definitur. Est ius percipiendi aliquam pensionem (hoc est utilitatem, seu pecuniariam, seu fructuariam) ex re, vel persona alterius utili, v. g. ex agro, ex domo &c. soluens pensionem dicitur Censarius, percipiens Censalista. Eiusdem vero Iuris emptio & venditio vocatur contractus censualis.

113 Ad 2. Census multiplex est. Primo enim ex parte modi, quo constituitur, Census alius dicitur reservatiuus; cum quis fundi sui dominiū transfert in alterum, reservata sibi certa pensione; qui tamen census huc proprie non spectat; licet hic etiam intercedat virtualis emptio & venditio Census; alius dicitur consignatiuus; cum quis retento rei dominiū, consignat alteri certum ius pensionis; quicensus huius loci proprius est.

Secundo ex parte rei censualis, in qua fundatur census, quidam est personalis, in persona scilicet, eiusque; industria fundatus; alius realis; qui fundatur in re aliqua fructifera.

Tertio ex parte rei, quae percipitur, alius fructuarius est, cum fructus percipiuntur; alius pecuniarius, cum pecunia; & uterque rursus certus vel incertus, prout certa vel incerta portio percipitur.

Quarto ex parte temporis, alius est temporalis; isque vel ad vniū, aut plurium vitam, vel solum ad certos annos; alius est perpetuus, saltem quamdiu a venditore non redimitur.

114 Quinto ratione pacti superuenientis, alius dicitur redimibilis, idque vel ex vtraque parte, tam emptoris, quam venditoris; vel ex vna tantum, seu venditoris; quod ordinarium est; seu solius emptoris; quod rarum; alius irredimibilis, qui ex neutra parte redimi potest.

Vterque vero census tam reservatiuus, quam consignatiuus differt ab emphyteusi, quod per hanc rei nostrae dominiū vtile alteri traditur pro